

Ο Άγιος Βασίλειος (ενοριακός Ναός του Μαργαριτίου).

Ο Άγιος Βασίλειος χτίστηκε αμέσως μετά την απελευθέρωση το έτος 1913 και είναι ο ενοριακός ναός του Μαργαριτίου, υπάγεται στην Μητρόπολη της Παραμυθιάς. Το 1930, οι μουσουλμάνοι κάτοικοι του Μαργαριτίου, παρότι ζούσαν σε τμήμα της ελληνικής επικράτειας και πρωτύτερα είχαν δηλώσει έλληνες πολίτες, παρασυρόμενοι από τον αλβανικό επεκτατισμό σινεπικορούμενοι από τους Ιταλούς, τους Τούρκους και τους Αυστριακούς, δεν συνεργάζονταν με τους νόμους του Ελληνικού κράτους, το οποίο τους είχε δείξει υπερβολική ανοχή.

(Αποψη του Ιερού Ναού όπως είναι σήμερα.)

Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν οι μουσουλμάνοι στο έπακρο και είχαν επιδοθεί σε σημαντικές αξιόποινες πράξεις κατά του ελληνικού κράτους και των συμπολιτών τους χριστιανών με διάφορες προκλητικές ενέργειες. Μια από αυτές ήταν να κάψουν τον ιερό ναό του Αγίου Βασιλείου. Το 1937 οι Μαργαριτιώτες ξαναέφτιαξαν τον ιερό ναό του Αγίου Βασιλείου καθώς και το καμπαναριό με την τεράστια καμπάνα, την οποία κτυπούσαν ανεβαίνοντας πάνω στο καμπαναριό. Ο ήχος την καμπάνας η οποία είχε φτιαχτεί στην Βενετία, ήταν τόσο δυνατός που ακούγονταν μέχρι την Καταβόθρα και το Ελευθέρι. Στα επόμενα χρόνια ο ναός ξαναεπισκευάστηκε αρκετές φορές. Από ότι θυμάμαι, έξω από την είσοδο του κυρίως ναού, στο δεξιό μέρος υπήρχαν δυο μεγαλοπρεπής τάφοι, άγνωστο σε ποιούς ανήκαν. Πιθανός σε ιερωμένους που λειτουργούσαν στην εκκλησία. Σήμερα δεν υπάρχουν πια. Στο αριστερό μέρος δίπλα στο καμπαναριό, ήταν ελιές φυτεμένες και εκεί γίνονταν το υπαίθριο

ειρηνοδικείο, από ότι βλέπαμε εμείς μικρά παιδιά τότε, από την αυλή του σχολείου που ήταν ακριβώς από πάνω. Το υπαίθριο ειρηνοδικείο γινόταν μια φορά το μήνα και γέμιζε ο τόπος με άλογα και μουλάρια από τους εμπλεκόμενους χωρικούς σε αυτές τις υποθέσεις.

Η φωτογραφία είναι από τα Θυρανοίξια του Ιερού Ναού Αγίου Βασιλείου. (Φωτό: Αλή Σαμή Βέη 1938).

Ποιός γνωρίζει τους νεαρούς που ποζάρουν στο καμπαναριό;

Στο όμορφο έντυπο της Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μαργαρίτι-Μάιος 2001, γράφει:

<< Η εκκλησία του Αγίου Βασιλείου. Είναι ο ενοριακός ναός του Μαργαριτιού. Χρειάστηκε να ελευθερωθεί το Μαργαρίτι το 1913 για να αποκτήσουν οι Χριστιανοί ναό μέσα στον οικισμό. Λένε ότι οι απελευθερωτές στρατιώτες μετέτρεψαν μέσα σε μια βραδιά ένα οίκημα του (Μπραχίμ Μπάζου) σε εκκλησία. Στη δεκαετία του 1930 στην ίδια θέση κτίστηκε η σημερινή εκκλησία του Αγίου Βασιλείου. Χρησιμοποιήθηκαν και πέτρες από το γειτονικό κάστρο. Τα εγκαίνια έγιναν στις 19-9-1937. Στην κατοχή, κάηκε από τους μουσουλμάνους κατοίκους και επισκεύασθηκε μετά την κατοχή από τους χριστιανούς. Η προσθήκη πρόναου με τις πρόσφατες επισκευές άλλαξε την μορφή του ναού. Φαίνεται πως υπήρχε από παλιά ναός στο όνομα του Αγίου Βασιλείου αφού και πρωτού χτιστεί η εκκλησία ο πλάτανος λεγόταν του Αγίου Βασιλείου "**ράπι η Σίντ Βασίλιτ**" αλλά και η βρύση που ήταν κάτω από τον πλάτανο. Μπορεί η εκκλησία να ήταν το υπερκείμενο τζαμί, ή, ένα χάλασμα που υπάρχει ακόμη κάτω από το νότιο τοίχιο της αυλής της εκκλησίας >>.

Σύμφωνα με μαρτυρίες των παλαιότερων, στο Μαργαρίτι υπήρχαν τρεις πολύ παλιές εκκλησίες, του **Αγίου Γεωργίου** στο σημείο που σήμερα λέμε (βρύση του αγά), του **Αγίου Δημητρίου**, στο χώρο που είναι το σπίτι του Δ. Γιανέλου, και του **Άη Βασίλη**, που ήταν εκεί που σήμερα είναι ο μοναδικός μιναρές. Ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Βασίλειο. Ο Μαργαριτιώτης κ. Δημ. Κακούρης, λέει ότι αυτές τις εκκλησίες τις μετέτρεψαν οι μουσουλμάνοι σε παλαιότερες εποχές σε τζαμιά. Στη δεκαετία του 1960 φτιάξανε εκεί το τεράστιο τοιχίο με μαστόρους τον Στέφανο Γκίνη και τον Θωμά Κατσιώτη και άλλους. Από την κάτω μεριά που βρίσκετε σήμερα ο πλάτανος ήταν η βρύση και οι παλαιότεροι την ήξεραν ως **η Βρύση του Άη Βασίλη** και δίπλα της έβγαιναν οι ρίζες από τον πλάτανο.

(Η εικόνα του αγίου Βασιλείου (φωτό από το μουσείο Μαργαριτίου).

Ο Παπαβαγγέλης.

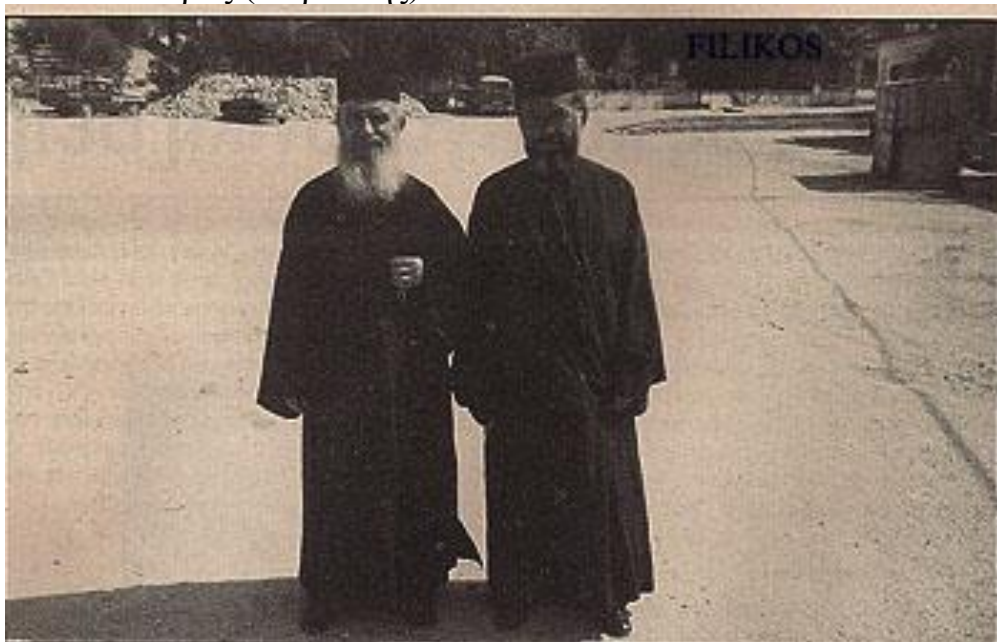

Σύμφωνα με πληροφορίες από τα Νέα του Μαργαριτίου, το 1924 χειροτονήθηκε ιερέας στον Άη Βασίλη στο Μαργαρίτι, **ο Ευάγγελος Χρηστήδης**, ο γνωστός στους παλαιότερους Παπαβαγγέλης. Ο Παπαβαγγέλης είχε γεννηθεί το 1875 και απεβίωσε το 1960. Το έτος 1953 λειτουργούσε ακόμη, αυτό το γνωρίζω διότι όπως μου είχε πεί η μητέρα μου, όταν με βάπτισαν το 1953, ήταν δύο Παπάδες, ο νεοφερμένος τότε Παπακώστας (Κολιούσης) και ο Παπαβαγγέλης Χρηστήδης.

Ο Ιερέας Κωνσταντίνος Κολιούσης.

Φωτό με τους μετέπειτα ιερωμένους στον Άη Βασίλη: (αριστερά ο Παπακώστας (Κολιούσης) τον οποίο αντικατέστησε ο νεότερος Παπαθεόδωρος (Καρδάνης).

Ο Παπακώστας, όπως τον αποκαλούσαμε, ήταν γιός του Καπετάνιου Γρηγόρη Κολιούση (Σπανοβαγγέλη), που έδρασε στην εποχή του 1912.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Μαργαριτίου 2012

Διακρίνονται από αριστερά: Ο Ζώης Ντρίτσος, Ο Δημήτριος Μάτης, ο Παπά-Νεκτάριος Βερλέτης, ο Βασίλειος Κοκόσης και ο Ανδρέας Νικολάου.

Άποψη από τον Άη Βασίλη
(η φωτο είναι απο την Αλεξάνδρα Δούλη Pescher).

Η Παναγία (Κοίμησης της Θεοτόκου) στην Κένταλη Μαργαριτίου.
(Άποψη από την Παναγία στον συνοικισμό Κένταλη με το παλιό κοιμητήριο).

Η Παναγία της Κένταλης γιορτάζει στις 15 Αυγούστου.

Ο Ιερός Ναός Κοίμησης της Θεοτόκου, η γνωστή σε όλους μας Παναγία στην Κένταλη, (συνοικισμός του Μαργαριτίου), κτίστηκε το 1823, έξω από τον οικισμό του Μαργαριτίου διότι οι εξισλαμιθέντες τουρκοτσιάμηδες δεν επέτρεπαν μέσα στα όρια της Κοινότητας χριστιανικό ναό. Αυτό γράφει ο άλλοτε πρόεδρος της Κοινότητας Μαργαριτίου **Δημήτριος Μάτης** στα νέα του Μαργαριτίου στις 20-12-1985. Δεν αναφέρει τις πηγές από που προκύπτει για το πότε ακριβώς κτίστηκε η εκκλησία. Προφανώς, σύμφωνα με μαρτυρίες των παλαιότερων κατοίκων.

Στο όμορφο έντυπο της Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μαργαρίτι-Μάιος 2001, γράφει:

<<Η παράδοση λέει, ότι για να πείσουν τους μωαμεθανούς οι οποίοι προέρχονταν στην πλειοψηφία από τους εξισλαμισμένους χριστιανούς, να τους επιτρέψουν να χτίσουν το ναό οι Μαργαριτιώτες ανεβοκατέβαζαν την εικόνα της Παναγίας από την υπερκείμενη σπηλιά. Η εκκλησία πρέπει να χτίστηκε σε δύο φάσεις αφού ο κύριος ναός ήταν σκεπασμένος με πλάκες και ο γυνεκωνίτης με κεραμίδια, Η είσοδος του ναού, όπως και σε άλλες εκκλησίες ήταν χαμηλή για να μη μπαίνουν καβάλα οι Τούρκοι όπως συνήθιζαν για να προσβάλουν το ναό. Η ξύλινη πόρτα που ήταν σκεπασμένη με τσίγκο και είχε μεγάλα γύφτικα καρφιά ήταν τρύπια από τις σφαίρες που ρίχτηκαν από μωαμεθανούς. Το τέμπλο του ναού ήταν ζωγραφισμένο με έντονα χρώματα (κόκκινο, πράσινο, κλπ και τα τετράγωνα κάτω από τις εικόνες ήταν διακοσμημένα με πορτοκάλια και λεμόνια. Δεν γνωρίζουμε ποιός καλλιτέχνης και από που ορμώμενος έκανε αυτό το διάκοσμο. Δυστυχώς με την τελευταία επισκευή όλα αυτά πετάχτηκαν. Στο χώρο της είναι και το παλιό νεκροταφείο του Μαργαριτιού>> .

Στην είσοδο του κυρίως ναού όμως, είχε παλιά μια πέτρινη πλάκα η οποία έγραφε 1823. Η πλάκα αυτή είναι ακόμη εκεί, αλλά με την συντήρηση που έγινε στην δεκαετία του 1970 την οποία έκανε ο συμπατριώτης μας Χρήστος Σούφης, η πλάκα, που ήταν ακριβώς πάνω από την πόρτα, σκεπάστηκε με τον εξωτερικό σωβά και σήμερα δεν φαίνεται.

(Για το σκέπασμα της επιγραφής δεν ευθύνεται ο εργολάβος διότι ήταν αρκετά μεγάλη η απόκλιση της επιγραφής με τον τοίχο και τον σωβά που προστέθηκε, σκέπασαν λοιπόν την επιγραφή για να έχει ο τοίχος την ίδια ευθεία. Λογικά θα έπρεπε να βγει η επιγραφή και να ξαναπροστεθεί στην σωστή θέση).

Εκτός από την παλιά επιγραφή, υπάρχουν τάφοι από το 1780 στο νεκροταφείο της Παναγίας. (Επειδή μεγάλωσα εκεί, (500 μέτρα πιο πέρα) τα γνωρίζω αρκετά καλά). Με της διαδοχικές επισκευές που έγιναν κατά καιρούς, άλλαξαν σε μεγάλο βαθμό την αρχική όψη της εκκλησίας. Η σκεπή που ήταν με πέτρινες πλάκες αντικαταστάθηκε με κεραμίδια, το στύλωμα που είχε δεξιά μεριά του κυρίως ναού όπου κρέμονταν το σήμαντρο, κατεδαφίστηκε και το σήμαντρο εξαφανίστηκε !

(Εδώ να τονίσουμε ότι ο ναός αυτός ήταν ο μοναδικός τότε, χριστιανικός στο

Μαργαρίτι, και δεν τους επέτρεπαν οι μουσουλμάνοι να έχει καμπάνα). Στην είσοδο του κυρίως ναού, στο δεξιό μέρος ήταν μέχρι και το 1970 δυο μεγαλόπρεποι τάφοι που στα πλαϊνά και από πάνω καλύπτονταν με τεράστιες άσπρες πέτρινες πλάκες. Ήταν ακριβώς μπροστά στο τοίχιο που στηρίζονταν το σήμαντρο, (βλέποντας προς την μεριά του κάμπου).

Ένα τεράστιο κυπαρίσσι που σώζεται ακόμη εκεί, είχε τις ρίζες του μέσα σε έναν από τους δυο αυτούς επιβλητικούς τάφους. Με την διαμόρφωση που έγινε τότε, οι τάφοι αυτοί καταστράφηκαν και μαζί τους χάθηκε και ένα κομμάτι της ιστορίας που επί εκατόν πενήντα χρόνια περίπου κουβαλούσαν. Ποιοί είχαν ενταφιαστεί εκεί μας είναι άγνωστο.

Ορισμένοι έλεγαν ότι εκεί ήταν θαμμένοι Καπεταναίοι Μαργαριτιώτες, Συνήθως σε τέτοιες περίοπτες θέσεις ενταφιάζανε σημαίνοντα πρόσωπα, κληρικούς, προεστούς, καπεταναίους, ευεργέτες κλπ. Όταν έγινε η διαμόρφωση όμως κανένας από τους σημερινούς κατοίκους δεν διεκδίκησε το χώρο που ήταν οι τάφοι. Ο ένας που σώζεται σήμερα στο ίδιο σημείο αναφέρεται στους Πακαίους που παλιά είχαν εμπορικά μαγαζιά στο Μαργαρίτι και μετέπειτα μετοίκησαν στα Γιάννενα.

Η φωτό με τον πέτρινο σταυρό που βλέπετε σε άλλη φωτό, πεταμένο κάτω, ήταν από αυτούς τους τάφους στην είσοδο του κυριως ναού. Σήμερα ο ναός βρίσκετε σε ικανοποιητική κατάσταση θα λέγαμε αλλά, ακόμη όποιος θέλει, μπορεί να κάνει τάφο όπου υπάρχει ελεύθερο μέρος, χωρίς να ρωτήσει το εκκλησιαστικό συμβούλιο !

Η σκεπή του ναού είχε επισκευαστή και παλαιότερα από Γιαννιώτες μαστόρους, διότι έσταζε νερό μέσα στο ναό και κινδύνευαν τα εικονίσματα, τα οποία ήταν προσφορές από παλιές Μαργαριτιώτικες οικογένειες. Το μέρος που καλύπτει το εξοχικό εκκλησάκι της Παναγίας μαζί με το παλιό κοιμητήριο που αναπαύονται οι ψυχές των προγόνων μας, έχει σχήμα τετράγωνο και γύρο γύρο περιβάλλεται με μάντρα ύψους δυόμισι μέτρων περίπου, που στην κόχη της έχει κομμάτια από σπασμένα γυαλιά κολλημένα για να μην μπορούσαν να σκαρφαλώσουν οι μουσουλμάνοι και βεβηλώσουν τον Ναό.

Τα περιβόλια με τις ελιές δεξιά μεριά, ανήκαν στην εκκλησία (από δωρεά του Ιωάννη Τριανταφύλου) και αποτελούσαν έσοδα για την συντήρηση και λειτουργία του ναού. Αργότερα όμως τα καταχράστηκε διά της βίας ο μουσουλμάνος κάτοικος της Κένταλης ο Φουάτ Ρεφάτης.

(Οι Ρεφάτες, ήταν τρια αδέρφια, ο ένας απο αυτούς ο Φουάτ, ήταν πρακτικός γιατρός και έφτιαχνε γιατροσόφια. Αυτό μου το είχε πεί η γιαγιά μου η Ελένη, σύζυγος του Ιωάννου Γκίνη, που το έτος 1936 κατικούσαν στο Γερακάρι Μαργαριτίου, όπου είχαν αγοράσει κτήματα απο κάποιους μουσουλμάνους οι οποίοι έφυγαν για την Τουρκία και την Ιταλία. Τότε, πρην το 1940, είχαν φύγει

ολοι οι μουσουλμάνοι του Γερακαρίου, προβλέποντας τα γεγονότα που ακολούθησαν. Οι χριστιανοί που εγκαταστάθηκαν στο Γερακάρι, προέρχονταν απο το διπλανό χωριό το Ελευθέρι και γνωρίζονταν με τους μουσουλμάνους της Κένταλης. Έλεγαν οι δικοί μας, οτι αυτοί που πούλησαν τα κτήματα τους και έφυγαν, ήταν τούρκοι).

Τα παλιά εικονίσματα της Παναγίας μαζεύτηκαν με εντολή της Μητρόπολης, φοβούμενοι μην κλαπούν, και σήμερα δεν γνωρίζουμε που βρίσκονται. Ο χώρος μέσα στο ναό δεν ήταν όπως είναι σήμερα, στο δεξιό μέρος υπήρχε το οστεοφυλάκιο χωρισμένο με τοίχο και ξύλινη πόρτα. Τα οστά τα είχαν σε ξύλινα κασόνια στοιβαγμένα χωρίς ενδείξεις. Με την διαρρύθμιση του χώρου που έγινε τότε, σήμερα ο ναός είναι κάπως πιο ευρύχωρος.

(Αποψη από το εσωτερικό του ναού).

Στο εσωτερικό του Ναού, το τέμπλο είναι στολισμένο με νεότερες εικόνες, προσφορές απο τους κατοίκους της περιοχής. Ο πολυέλαιος είναι δωρεά του Μαργαριτώτη οδοντίατρου Ηλία Σπ.Γκίνη.

Φωτογραφία από την καθιερωμένη γιορτή που γίνεται στην Παναγία κάθε χρόνο στις 15 Αυγούστου.

(Φωτό από το Μουσείο Μαργαριτίου με την Παναγία την βρεφοκρατούσα).

Η Χάϊδω, μια παλιά Κενταλιώτση, που σήμερα δεν ζη πια, είχε αναλάβει οικειοθελώς την φροντίδα για το άναμμα των καντηλιών στην Παναγία. Αργότερα που εγκαταστάθηκε στο Μαργαρίτι, παρά το περασμένο της ηλικίας της, πήγαινε με τα πόδια τον δρόμο για το άναμμα των καντηλιών τακτικότερα, σχεδόν καθημερινά και πάντα μας παρακινούσε για ένα προσκύνημα στο μαγευτικό αυτό εκκλησάκι. Όταν μας προβόδιζε για κάποιο ταξίδι, μας εύχονταν πάντα (η Παναγιά μαζί σας). Η φωτογραφία είναι από το 1985.

Αυτός ο πέτρινος σταυρός ήταν τοποθετημένος σε τάφο στην Παναγία στην είσοδο του κυρίως Ναού δεξιά μεριά. Εκεί υπήρχαν δυο επιβλητικοί τάφοι μέχρι το 1985. Όταν διαμόρφωσαν το χώρο, η πλάκα ήταν για αρκετά χρόνια στο έδαφος εγκαταλειμμένη όπως την βλέπετε μέχρι το 1995 περίπου. Μετέπειτα η πλάκα με τον πέτρινο σταυρό εξαφανίστηκε από κάποιον αλαφροχέρι, Δημοσιεύουμε την φωτο αυτή ούτως ώστε όπου την δείτε να γνωρίζετε ότι είναι κλεμμένη (ανήκε σε τάφο) και πρέπει να επιστραφεί στην εκκλησία !

Η Παναγία

Από την εφημερίδα τα Νέα του Μαργαριτίου, αρ. φύλλου 45-46 Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1985 διαβάζουμε σε μια επιστολή που έστειλε η Κοινότητα Μαργαριτίου και το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο στην Νομαρχία Ηγουμενίτσας για την επισκευή της Παναγίας, αλλά και για την οικοδόμηση του Αγίου Βασιλείου Μαργαριτίου: <<Θέμα: Επισκευή Ιερού Ναού ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ Μαργαριτίου. Σχετικά με το αντικείμενο του θέματος σας θέτουμε υπόψιν σας τα εξής: Ο Ιερός Ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου Μαργαριτίου έχει κτιστεί το έτος 1825 έξω από τον Οικισμό, γιατί οι μουσουλμάνοι Τουρκοτσιάμηδες δεν επέτρεπαν Χριστιανικό Ναό μέσα στα όρια της Κοινότητας.

Μέχρι το έτος 1913, που με την απελευθέρωση του Μαργαριτίου μετατράπηκε μέσα σε μια νύχτα από τον Ελληνικό Στρατό ένα οίκημα σε Ναό, (εδώ εννοεί τον Αη Βασίλη), χρησιμοποιείται ως Ενοριακός Ναός του Μαργαριτίου και παράλληλα ως Νεκροταφείο του Χριστιανικού πληθυσμού. Άρα είναι ένα Ιστορικό Μνημείο, δεμένο και συναισθηματικά με τους Μαργαριτιώτες. Με τους πρόσφατους σεισμούς, έχει πάθει πολλές ρωγμές, που σήμερα τον καθιστούν επικίνδυνο για ολοκληρωτική κατάρρευση. Βέβαια από λάθος μας δεν δηλώθηκε τότε ως σεισμόπληκτος. Επειδή ο ιστορικός αυτός Ναός δεν πρέπει να με κανένα τρόπο να καταρρεύσει, και οι οικονομικές δυνατότητες των Μαργαριτιωτών δεν επιτρέπουν την εξολοκλήρου ανάληψη των εξόδων μελέτης και επισκευής:

Παρακαλούμε θερμά την Υπηρεσία σας να έρθει αρωγός στην προσπάθεια μας θέτοντας στη διάθεση μας τις γνώσεις των εμπειρών σε τέτοια έργα Μηχανικών της Υπηρεσίας σας, καθώς και τις κατάλληλες εισηγήσεις για κάποια χρηματοδότηση του έργου. Ξέρουμε πως το αίτημα μας έρχεται εκπρόθεσμο. Πιστεύουμε όμως πως με τη δική σας βοήθεια αυτό δεν θα σταθεί εμπόδιο για να σωθεί ένα ιστορικό μνημείο.

Μαργαρίτι 20 Δεκεμβρίου 1985.

Ο Πρόεδρος του εκκλ. Συμβουλίου

κ. Κωνσταντίνος Κολιούσης.

Ο Πρόεδρος της Κοινότητας

κ. Δημήτριος Μάτης.

Με τον ισχυρό σεισμό 5,6 ρίχτερ που έπληξε την περιοχή μας στις **21 Μαΐου του 2020** μας η Παναγία έπαθε σοβαρότατες ζημιές όπως βλέπετε κάτω στις φωτογραφίες.

Η εξωτερική είσοδος της Παναγίας,
(φωτό Θωμάς Στ. Γκίνης 2015)

Το Εκκλησάκι Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Παλαιόκαστρο.

Άποψη της εκκλησίας του Άη Σωτήρα (Παλαιόκαστρο), η οποία είναι χτισμένη επάνω σε θεμέλια αρχαίου παλαιοχριστιανικού Ναού στη θέση (Μόρφι). Πηγές: Σπύρος Μουσελίμης, και από τους κατοίκους της περιοχής μας.

Κάτω στη φωτό, αρχαία επιγραφή στην είσοδο της εκκλησίας του Άη Σωτήρα στο Παλαιόκαστρο.

Η εκκλησία του Άη Σωτήρα στο Παλαιόκαστρο. (Μεταμόρφωση του Σωτήρος). Γιορτάζει στις 6 Αυγούστου και οι κάτοικοι του Παλαιοκάστρου σε συνεργασία με τους Μαργαριτιώτες και των γύρο Κοινοτήτων διοργανώνουν εκεί σπουδαία θρησκευτική εκδήλωση την οποία παρακολουθεί πλήθος κόσμου.

Άποψη από το μικρό εκκλησάκι Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Παλαιόκαστρο Μαργαριτίου. Πάνω από την είσοδο διακρίνεται η πέτρινη πλάκα με την αρχαία επιγραφή.

Η παλιά Μονή Μόρφου Παλαιοκάστρου.

(Από το βιβλίο Αρχαιότητες της Θεσπρωτίας, σελ. 188).

Στην τοποθεσία **Λακκιά Μοναστήρι** του Παλαιοκάστρου, βόρεια του Μαργαριτίου υπήρχε Μονή της οποίας σώζονται ερείπια μόνο του μισού ναού της με το όνομα **Παλιοκλήσι Μόρφου**, εξωτερικού μήκους 6 μ. και πλάτος 4 μ. σε ύψος 1,50 μ. Λέγεται πως είχε τόσα πολλά γίδια που το γάλα μεταφέρονταν με κεραμιδοσωλήνες από πάνω από το βουνό.

Αφήγηση του **Βασίλη Μάμου**, κατοίκου Μαργαριτίου για την Μαυροφόρα στον **Σπύρο Μουσελίμη** το 1961.

Η Μαυροφόρα.

<<Την είδα με τα μάτια μου, μήνα την είχα αλάργα; πέντε μέτρα, το ξεροτοίχι μας χώριζε. Κάθε φορά που περνάω κοιτάω τον τόπο μήπως την ξαναδώ>>.

-Με αυτά τα λόγια άρχισε να μου μολογάει στις 5 του Αλωνάρη 1961, ενώ περιόδευα τα χαλάσματα της αρχαίας πόλης που βρίσκονταν στο Μόρφη του Μαργαριτίου στην τοποθεσία Κολομπόνι, ο Βασίλης Μάμος, ιδιοκτήτης των χαλασμάτων και των γύρο ελαιώνων, για την μαυροφόρα που είδε εκεί ψηλά στο Παλιοκλήσι. -

<<Δεν είμαι παιδάκι να φαντασιολογώ ούτε κοιμόμουν και ονειρευόμουν, είμαι 26 χρονών και δεν έχω κανένα συμφέρον να γελάω. Έχω βγάλει και το μισό γυμνάσιο, εξ άλλου το μέρος είναι δικό μου και ότι είδα αφορά εμένα και το χτήμα μου>>.-και συνεχίζει: >>ήταν Φλεβάρης του 1960. Ο ήλιος βρίσκονταν στη δύση. Τα απόσκια μόλις είχαν διαβεί από το Παλιοκλήσι κι οι πλαγιές του Μπουζουριού έλαμπαν στο ηλιοβασίλεμα.

Πήγαινα απάνου στη στάνη στο Κολομπόνι, ερχόμενος από τον κάμπο καβάλα στο μουλάρι. Πλησιάζοντας το Παλιοκλήσι, άρχισε το μουλάρι να σκιάζεται και να φυσάει φούρ φούρ.

Γυρίζω το κεφάλι προς το Τροχάλι, (τοποθεσία). Μούρχεται φόβος και ξεπεζεύω. Κρατάω γερά το μουλάρι από το καπίστρι που όλο με σπρώχνει και βιάζεται να προσπεράσει.

Η μαυροφόρα κατεβαίνει από τα χαλάσματα και περπατάει πλάι μου. Πέρνω λιθάρια στα χέρια να την πετροβολήσω, αλλά τα χέρια μου πιάνονται.

Αδιάφορη η μαυροφόρα, σα να μη με βλέπει, αμίλητη, πηγαίνει παραπανούλα κι ανεβαίνει στον από πάνω χαλασμένο τοίχο της εκκλησίας. Την κοιτάζω από το κεφάλι ως τα ποδάρια. είναι νέα, είκοσι, είκοση δύο χρόνων, με πρόσωπο ασπροκίτρινο. Μοιάζει ταπεινή καλόγρια που κλεισμένη στο μοναστήρι δε βλέπει ήλιο. Τα μαλλιά της, χρώματος καφέ πέφτουν προς τα πίσω.

Το μαύρο φόρεμα φτάνει ως τον πάτο στα ποδάρια. Διακρίνονται μονάχα τα άκρα των δαχτύλων των χεριών ενώ τα ποδάρια δεν φαίνονται αν είναι ξυπόλυτη η ποδεμένη. Ανηφορίζοντας κι όλο κοιτάζοντας προς τα πίσω να ιδω

μήπως έρχεται κοντά μου, φτάνω στη στάνη. Εκεί βρίσκω κι άλλους δυο δικούς μου. Τους δείχνω τη μαυροφόρα που ακόμα στέκεται ψηλά στο χάλασμα κι αγναντεύει προς εμάς. Φωνάζουμε τα σκυλιά που περιφέρονται κοντά μας και τα σαινάμε. Γαυγίζοντας χύνονται κατά απάνου, αλλά μόλις φτάνουν εκεί, σταματούν απότομα σα να συνάντησαν γνωστό της στάνης άνθρωπο, και επέστρεψαν ημερωμένα>>.

.-Ερώτηση: Γιατί δεν πήγατε και εσείς μαζί με τα σκυλιά για να δείτε τι θα γίνει; << σκιαχτικάμαν τι να σου πώ; Ήταν Θεοτικό πράμα. Πιστεύουμε πως η μαυροφόρα ήταν καλόγρια που έμνησκε στο μοναστήρι, ή, καμιά αγία και ποιός ξέρει τι γυρεύει από μας>>.

Αυτή την ενδιαφέρουσα κουβέντα είχε κάποτε ο ιστορικός Σπ. Μουσελίμης με τον Βασίλη. Μάμο κάτοικο του Μαργαριτιού. Από τα παραπάνω ιστορήματα μαθαίνουμε ότι εκεί, ήταν στα περασμένα χρόνια ένα Μοναστήρι, ή, μια χριστιανική εκκλησία και είχε μείνει στη μνήμη των κατοίκων ως (Το Παλιοκκλήσι).

Ο Άη Γιάννης στο Γερακάρι Μαργαριτιού.

Το μικρό εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννου στο παμπάλαιο χωριό, το Γερακάρι, χτίστηκε γύρο στα 1650, ή το 1823. Ο βράχος που είναι χτισμένο το μικρό εκκλησάκι σήμερα έχει καλυφθεί από τον πέτρινο τοίχο που έφτιαξαν το 1982 ώστε να είναι πιο ασφαλής η βατότητα των πιστών.

Παλαιότερα για να ανεβείς πάνω στο στρογγυλό βράχο που είχε ύψος 4 μέτρα περίπου έπρεπε να σκαρφαλώσεις σαν το κατσίκι. Σήμερα με ασφάλεια μπορεί ο καθένας να επισκεφθεί τον Άη Γιάννη τον ερημίτη. Με την προσθήκη του πέτρινου τοίχου γύρο από τον βράχο ίσως ο Άη Γιάννης να έχασε αυτή την σπάνια ομορφιά και μοναδικότητα που τον χαρακτήριζε. Ο χώρος έξω και γύρο από το εξωκλήσι διαμορφώθηκε μετά το 1982 με πρωτοβουλία των Καρδαναίων και την βοήθεια του Δήμου Μαργαριτίου και από τότε το πανηγύρι γίνεται εκεί και όχι στη βρύση Χάρα που γίνονταν παλαιότερα. Το εσωτερικό της εκκλησίας είναι λιτό και μόλις που χωράει 15 άτομα μέσα, στο δάπεδο σώζονται ακόμη οι πέτρινες πλάκες που είχε από παλιά, όπως επίσης και στην οροφή του που είναι και αυτή ακόμη με τις παλιές πέτρινες πλάκες.

Κάπου γύρο στο 1976 με εντολή της Μητρόπολης Παραμυθιάς, μαζεύτηκαν οι παμπάλαιες εικόνες από τα εξωκλήσια ώστε να προστατευτούν από διάφορους αρχαιοκάπηλους και έτσι αφαιρέθηκαν και από τον Άη Γιάννη, οι παλιές και μισοκατεστραμμένες εικόνες του, που ήταν τάματα και κειμήλια εκατοντάδων ετών από τους χριστιανούς κατοίκους της γύρο περιοχής. Σύμφωνα με μαρτυρίες των παλαιότερων, ο Άη Γιάννης χτίστηκε επάνω στο βράχο διότι εκεί είχαν βρεί μια εικόνα του αγίου. Οι κάτοικοι πήραν την εικόνα και την τοποθέτησαν στην εκκλησία του Ελευθερίου. Μετά από λίγες ημέρες η εικόνα ξαναβρέθηκε επάνω στον βράχο. Τότε οι πιστοί αποφάσισαν να χτίσουν την εκκλησία εκεί που πρωτοβρέθηκε.

(Φωτογραφίες από το εσωτερικό της εκκλησίας του Άη Γιαννιού στο Γερακάρι). Οι αγιογραφίες στον Άη Γιάννη, όπως και στην Παναγία της Παλαιάς Σενίτσας και στον Άγιο Αρσένη στο Μορφάτι, έγιναν από τους ζωγράφους αδελφούς Νικολάου, από την Κόνιτσα το 1882.

Αυτή η καμένη ελιά που βλέπετε, κάποτε ήταν τεράστια και στη ρίζα της είχε ένα άνοιγμα σαν καμάρα. Στην γιορτή του Άη Γιαννιού, στις 25 του Μάη, μετά τη θεία λειτουργία στο Ναό, βγαίναμε και περνούσαμε κάτω από την καμαρούλα που σχημάτιζε ο γέρικος κορμός της ιερής αυτής ελιας, και αφήναμε και από ένα ένδυμα εκεί, ότι είχε ο καθένας, συνήθως ένα καθαρό μαντίλι, ή ένα πουκάμισο κλπ. Οι γιαγιάδες μας την είχαν για θαυματουργή αυτή την ελιά. Με την μεγάλη πυρκαγιά στις 8-7-1988 η ελιά αυτή κάηκε ολοσχερώς, αλλά από ότι βλέπετε ξαναφούντοσε. Δεν γνωρίζω ακριβώς για πιο λόγο την είχαν για θαυματουργή, αλλά θυμάμαι ότι όλοι κρατούσαμε αυτό το ιερό έθιμο.

Η ιερή ελιά στον Άη Γιάννη ξαναφύτρωσε.

Άποψη απο το μικρό εκκλησάκι του Άη Γιάννη στο Γερακάρι.

Το πανηγύρι του Αη Γιάννη στο Γερακάρι Μαργαριτίου.

Το ονομαστό πανηγύρι της 25ης Μαΐου που διατηρείται μέχρι και σήμερα χάριν της γενναιοδωρίας των Καρδαναίων του Μαργαριτίου, με αρωγό την εκκλησία και τον ΠΟΜ Μαργαριτίου, παλαιότερα γινόταν στην βρύση Χάρα που είναι 100 μέτρα κάτω από το σπίτι του Βασίλη Καρδάνη, παλαιού τσέλιγκα της περιοχής. Στο ξακουστό αυτό πανηγύρι που την διοργάνωση έκαναν παλιά οι Μαργαριτιώτες σε συνεργασία με τους Σενιτσιώτες και τους Λιβαδαριώτες, έρχονταν κόσμος από όλα τα χωριά της περιοχής γιατί αυτό το μικρό εκκλησάκι πάνω στον βράχο χτισμένο, ενέπνεε μεγάλο σεβασμό σε όλους τους πιστούς.

Θυμάμαι τα ποτά τα κρύωναν στο παγωμένο νερό που έτρεχε από την παμπάλαια βρύση την (Χάρα), με το μεγάλο πέτρινο κάνουλο. Οι ξακουστοί οργανοπαίχτες του Μαργαριτίου όπως ο μεγάλος Νάσιο Τζέμος, ο Τάση Φώντας, ο Κότσι Νίνος, ο Φωτ, Αντώνης, πλαισιωμένοι και από τους Φαναρίσιους μουσικούς παρουσίαζαν τα παλιά παραδοσιακά τραγούδια, όπως το Μπεράτι, τον Οσμάν Τάκα, το Βρύση μου μαλαματένια τους Κλέφτες και τόσα άλλα ακόμη, που οι κάτοικοι χόρευαν μέχρι αργά το απόγευμα, με πρωτοχορευτές τους Σπύρο Μηλιώνη, και Σπύρο Μπάκα, τους Γκιναίους από την Σενίτσα, τους Ντουκαίους, τους Λιοπιαραίους, τους Θαναίους, τους Κυριακαίους τους Τσοβιλαιούς, τους Νικολαίους τους Τζιμαίους απ, το Μορφάτι, τους Χαλκήδες απο την Αγία Κυριακή, και το Λιβαδάρι, τους Τσαναίους, τους Μπελαίους και πλήθος άλλοι ακόμη.

Οι οργανοπαίχτες που έπαιζαν τότε πληρώνονταν από τα φιλοδωρήματα που έδιναν οι παρέες που χόρευαν αλλά και από παραγγελίες τραγουδιών. Το πράγμα ξέφευγε όμως όταν είχαν πει αρκετά ούζα και εκείνο το ημίγλυκο ανιχτοκόκκινο κρασί που τους σέρβιρε ο αξέχαστος και συμπαθέστατος Ιλιάς Καραμέτος, (ο μοναδικός μουσουλμάνος που είχε απομείνει στο Μαργαρίτι και έζησε μέχρι το θάνατο του) και αφού έρχονταν στο κέφι οι χορευτές, από τις εικοσάρες που πέταγαν στα όργανα, ανεβαίναμε στα δίφραγκα, μετά στα δεκάρικα κλπ.

Όταν όμως χόρευαν οι Νιόνυμφες οι φρεσκοπαντρεμένες, ο πεθερός πέταγε και χρυσές λίρες ακόμη. Έτσι τιμούσανε τότε οι γεροντότεροι την οικογένεια. Το γλέντι γίνονταν δίπλα στη βρύση κάτω από τις χιλιόχρονες τεράστιες ελιές. (Στο κορμό σε μια από αυτές είχε για αρκετά χρόνια την φωλιά του ένα σμήνος από άγρια μελίτσια). Τα θυμάμαι σαν να τα βλέπω τώρα όλα αυτά τα σόια, μαζεμένα 25 ή 30 άτομα το καθένα, κάτω από τις γέρικες ελιές, να έχουν τα χειροποίητα κιλίμια τους στρωμένα με τα τεράστια ταψιά τους με πίτες όλων των λογιών, Κρεατόπιτες Τυρόπιτες Γαλατόπιτες, Κολοκυθόπιτες, Σπανακόπιτες, Χορτόπιτες, Μπουρέκια, και οι Σοφράδες με το πεντανόστιμο Μπριάμι (αρνίσιο κρέας με ρύζι και φρέσκα μυροδικά του κήπου).

Θυμάμαι τα φρεσκοφτιαγμένα χλωρά τυριά στις τσαντίλες, να κρέμονται από το δέντρα, γκίζα για το ούζο, γιαούρτια ολόφρεσκα και συκάμια ολόφρεσκα που είχαν μαζέψει νωρίς το πρωί πριν τα ζεστάνει ο ήλιος από τις μπόλικες συκαμιές που είχε τότε στο Γερακάρι όλων των ειδών άσπρες και κόκκινες, σκεπασμένα με τα καταπράσινα πλατιά φύλλα τους ώστε να διατηρούνται δροσερά. (η κόκκινη συκαμιά, ήταν δίπλα στη βρύση Χάρα. (Από τις άσπρες συκαμιές, η καλύτερη που έκανε μεγάλα συκάμια, ήταν στο σπίτι του Θωμά Νάκη).

Όλοι αυτή η κοσμοσυρροή που μαζεύονταν στο πανηγύρι του Άη Γιάννη τότε, από το Καρτέρι, τα χωριά της περιοχής Μαργαριτίου, από την Ανθούσα και Αγυά, από την Αγία Κυριακή, από Μορφάτι, Σπαθαράτι, και Κανελλάκη και απο το Μποντάρη ακόμη έρχονταν με τα άλογα ή με τα πόδια. Τα υποστατικά (ζώα) που έβλεπες τότε εκεί σου θύμιζε εμποροπανήγυρη ζώων, με τους πιο καλά στεκούμενους οικονομικά να έχουν κάτι βαρβάτα άλογα με σέλα ειδικά για δρόμο, που τα είχαν μάθει να τρέχουν ρεβάνη, στολισμένα με καινούρια σαμάρια και χρωματιστές φλοκάτες, καθώς και ολοκαίνουρια καπίστρια και

χαλινάρια για τα (μπινέκια) τα βαρβάτα. Τα ζώα τα έδεναν πάνω από τις ελιές, ώσπου να τελειώσει το πανηγύρι και να επιστρέψουν στο σπίτι τους.

Εκεί έβρισκαν την ευκαιρία αρκετοί να κάνουν και ανταλλαγή ζώων. Εκεί ως συνήθως για την εποχή αυτή, αντικρίζονταν και οι ομορφονιές με τους λεβέντες νεαρούς από σχετικά κοντά, και είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν καμιά συμπαθητική ματιά μεταξύ τους και ίσως και κάποιο ραβασάκι!

Εκεί όμως είχαμε και τις προξενήτρες και τους προξενητάδες, όπως ο Σιώζης Μέτσιος, που μιλημένα από πριν, έλεγαν στον νεαρό, έλα στο τάδε πανηγύρι να την δης !!!

Φυσικά από ένα τόσο ζακουστό πανηγύρι δεν έλειπαν και οι μικροπωλητές, όπως ο συμπατριώτης μας Ηλίας Λιοπιάρης από την Καταβόθρα. Τότε έβρισκαν την ευκαιρία τα κορίτσια της εποχής αυτής να αγοράσουν κανένα κραγιόν, (που με πολύ σκέψη θα το χρησιμοποιούσαν από το φόβο των πατεράδων), τσιμπιδάκια και κοκαλάκια για τα μαλλιά, και κανένα άρωμα. Τα αγόρια αγόραζαν συνήθως ματογυάλια, καθρεπτάκι, τσατσάρα μπριγιαντίνη για τα μαλλιά που ήταν στη μόδα και ίσως κάνα κομπολόι οι ηλικιωμένοι. Εμείς τα παιδιά, προγκιγμένα στο πυκνό δασος της περιοχής, να σκαρφαλώνουμε στην κορυφή της Τζαργανιάς να φτάσουμε δυο γινομένα κοκκινόμαυρα τζάργανα, με τα χέρια μας και τα μούτρα κατακόκκινα από τα πεντανόστιμα βισινοκόκκινα συκάμνα της συκαμιάς που ήταν δίπλα στη βρύση Χάρα.

Κάτω απο τη βρύση, είχε μια παλιά στέρνα που μάζευε το τρεχούμενο νερό της βρύσης και απο κάτω ήταν οι μπαξέδες, με όλα τα λαχανικά και τα φρούτα του καλοκαιριού, όπως φασόλια, πιπεριές μελιτζάνες, μπάμιες, και βέβαια τα πεντανόστιμα σαγκρί πεπόνια της περιοχής μας και τα τεράστια καρπούζια). Όταν ήμουν μικρός εννιά χρονών, μια μέρα καθώς περνούσα απο τη βρύση για να πιώ νερό, κοίταξα μέσα στη στέρνα και είδα τέσσερις πέντε σκαντζόχοιρους, (η μάνα με τα μικρά της), να πλατσουρίζουν στο νερό, μισό μέτρο περίπου. Κατέβηκα λοιπόν και έπιανα τα μικρά και τα πετούσα έξω στο μέρος της βρύσης, και τότε μου επιτέθηκε η μητέρα τους δαγκώνοντας μου τα πέδιλα που φορούσα. Την απομάκρυνα με το ξύλινο ρόπαλο, και σκαρφαλώνοντας στον τοίχο βγήκα έξω, αφήνοντας την ήσυχη.

Η εργασία αυτή δεν έχει ολοκληρωθεί.

Η εκκλησία της Παναγίας Βλαχερνών.

(Η φωτογραφία προέρχεται το έντυπο της Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, του Ενιαίου Λυκείου Μαργαριτίου 2001).

Για τούτο το ταπεινό εκκλησάκι που αναπαύεται επάνω στα θεμέλια κάποιας αρχαίας πολιτείας, η Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Ενιαίου Λυκείου Μαργαριτίου, γράφει στο όμορφο βιβλιαράκι που είχαν εκδόσει το 2001στη σελίδα 30:

<<- 500 μέτρα πάνω απο τη βρύση του Μουριού, ανηφορίζοντας γιά το Λιβαδάρι συναντάμε την εκκλησία της Παναγίας Βλαχερνών, μέσα σε ένα ελαιοπερίβολο. Για το χτίσιμο της εκκλησίας υπάρχει η εξής παράδοση, η εκκλησία κτίστηκε το 1850-1900 απο τον Στέργιο Τσάνη κάτοικο Ελευθερίου. Το κτήμα στο οποίο κτίστηκε η εκκλησία ανήκε στον τούρκο Μουσά αγά(1) και ο Στέργιος είχε καταλάβει ένα μικρό κομμάτι και το καλλιεργούσε.

Όταν ο αγάς έμαθε το συμβάν χάλασε την περίφραξη ενώ ο Στέργιος και οι κάτοικοι υποστήριζαν ότι ανήκε στην εκκλησία, (στο σημείο αυτό υπήρχε ένα εικόνισμα κι ένα καντηλάκι που άναβε χωρίς να ξέρει κανείς απο που βρέθηκε). Εκεί που γκρέμιζε τον τοίχο ο αγάς, εμφανίστηκε ένα θεόρατο πολύχρωμο φίδι. Ο αγάς και οι κάτοικοι το θεώρησαν σαν ένδειξη ότι το κτήμα ανήκει πράγματι

στην εκκλησία. Έτσι στο κομμάτι αυτό ο Στέργιος έχτισε την εκκλησία της Παναγίας Βλαχερνών. Σήμερα το κτήμα ανήκει στην οικογένεια του Αθανασίου Δούκα και η εκκλησία είναι υπό την προστασία της οικογένειας αυτής. Κατά τον Σπύρο Μουσελίμη, η εκκλησία είναι κτισμένη επάνω σε αρχαίο ισοδομικό ιερό>>.

Ο Μάρκος Θάνος, κάτοικος Ελευθερίου για την εκκλησία της Παναγίας Βλαχερνών του Ελευθερίου μου είπε στις 5-4-2016 τα εξής:

<< Η συγκεκριμένη εκκλησία είναι γνωστή στο Ελευθέρι ως " Παναγία Βλαχερνών" και γιορτάζει στις 2 Ιουλίου. Η εκκλησία είναι στο χωράφι του αείμνηστου Θανάση Δούκα, και σήμερα την φροντίζει ο Βασίλης Κυριάκης, που είναι εγγονός του Θανάση Δούκα από την κόρη του Ελευθερία!... Έτσι ... στο Ελευθέρι έχουμε δύο εκκλησίες της ΠΑΝΑΓΙΑΣ! ... ήτοι την Παναγία Ζωοδόχου Πηγής στη Παλιοσενιτσα, που γιορτάζει την Παρασκευή μετά το Πάσχα και την Παναγία Βλαχερνών στο κτήμα του Θανάση Δούκα, που γιορτάζει 2 Ιουλίου>>.

(1) –Ο Μουσαγάς ήταν κάτοικος Μαργαριτίου.

Πηγές: Από το πανέμορφο βιβλιαράκι που έχει εκδοθεί από την Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης- Ενιαίο Λύκειο Μαργαριτίου , τον Μάιο του έτους 2001.

Μάρκος Θάνος, προφορικές μαρτυρίες 5-4-2016

Επισήμανση: Στο βιβλίο δεν αναφέρεται από πού έχει της πληροφορίες η Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. για την εκκλησία της Παναγίας Βλαχερνών.

Η φωτογραφία κάτω είναι από το 2016 (φωτό, Θωμάς Στ. Γκίνης)

Επιμέλεια Θωμάς Στ. Γκίνης

Η εργασία δεν έχει ολοκληρωθεί.